

Н. В. ВОЛКОВА

**ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК
СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНИЙ ЧИННИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ**

У статті порушується проблема розроблення дидактичного супроводу організації навчальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання як системоутворювальний чинник інформаційної культури. Наведено приклади вправ і завдань, що сприяють ефективному формуванню інформаційної культури майбутніх фахівців.

Ключові слова: майбутні учителі трудового навчання, дидактичний супровід, інформаційна культура.

Н. В. ВОЛКОВА

**ДИДАКТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ
КАК СИСТЕМООБРАЗУЮЩИЙ ФАКТОР
ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ**

В статье раскрывается проблема разработки дидактического сопровождения организации учебной деятельности будущих учителей трудового обучения как системообразующий фактор информационной культуры. Приведены примеры упражнений и заданий, которые способствуют эффективному формированию информационной культуры будущих специалистов.

Ключевые слова: будущие учителя трудового обучения, дидактическое сопровождение, информационная культура.

N. V. VOLKOVA

**DIDACTIC ACCOMPANIMENT OF EDUCATIONAL ACTIVITIES'
ORGANISATION OF THE FUTURE OF LABOR STUDY TEACHERS AS A
SYSTEM-FORMING FACTOR OF INFORMATIONAL CULTURE**

The article deals with the developing of the didactic accompaniment of educational activities' organization of the future of labor study teachers as a system-forming factor of informational culture. The examples of exercises and tasks are shown. They help the effective informational culture formation of future specialists.

Keywords: buduschye teacher employment training, dydaktycheskoe soprovozhdenye, ynformatsyonnaya culture.

Реформа освіти вимагає кваліфікованих кадрів нової генерації для освітньої діяльності. Тому в державних нормативно-правових документах висувуються завдання докорінного вдосконалення навчального процесу вищої школи, пошуку шляхів і засобів його інтеграції у світову освітню систему, зміцнення навчально-матеріальної та наукової бази, модернізації змісту професійної підготовки вчителів, розробки та апробації нових освітніх технологій.

Проблема інформаційної культури майбутнього фахівця розглядається вченими в різних аспектах. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити основні напрямки у вивченні інформаційної культури: формування інформаційної культури особистості (М. Близнюк, М. Коляда); роль інформаційної культури у розвитку суспільства (Л. Скворцов, А. Суханов);

місце інформаційної культури у загальній культурі особистості (М. Вохришева); інформаційна культура у навчальному процесі вищої школи (О. Гончарова, М. Жалдак, О. Співаковський).

Інформатизація загальної та вищої освіти в контексті постіндустріального суспільства перебуває в полі досліджень вітчизняних науковців, серед них С. Антонова, А. Верлань, О. Гокунь, І. Іваськів, В. Клочко, О. Комісаров, Ю. Машбиць, В. Михалевич, Н. Морзе, В. Пікельна, Ю. Рамський, О. Удод.

Проведений аналіз першоджерел відобразив значний обсяг теоретичного та методичного матеріалу, що дозволив обґрунтувати необхідність підвищеної уваги до комплексного характеру змін у загальній культурі особистості молодшої людини, та інформаційної культури зокрема.

Мета статті – розкрити організаційно-дидактичні особливості дидактичного супроводу організації навчальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання як чинник інформаційної культури.

З цією метою розроблено й впроваджено в навчальний процес Криворізького державного педагогічного університету на базі технологічно-педагогічного факультету спецкурс «Методика формування інформаційної культури майбутніх учителів трудового навчання» розраховувався на студентів в I–II курсів та мав на меті теоретико-методологічне усвідомлення змісту і структури інформаційної культури, розвиток у майбутніх учителів трудового навчання моральних і духовних якостей, які необхідні для подальшої педагогічної діяльності.

Мета вказаного спецкурсу полягає в теоретико-методологічному усвідомленні змісту і структури інформаційної культури, а також розвитку у майбутніх учителів праці професійно-педагогічних, духовно-моральних якостей, потрібних для успішної педагогічної діяльності.

Зміст спецкурсу тісно пов'язаний з філософією, психологією, педагогікою, а також з дисциплінами інформаційного циклу.

Завдання спецкурсу:

- з'ясувати теоретико-методологічні основи формування інформаційної культури в процесі вивчення спецкурсу;
- встановити стан проблеми, що досліджується на сучасному етапі;
- вивчити та засвоїти складові інформаційної культури майбутнього вчителя праці;
- окреслити основні методики та технології формування інформаційної культури;
- визначити специфіку формування інформаційної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів;
- формувати рефлексивну позицію, яка орієнтує вчителя на усвідомлення й аналіз власної інформаційної діяльності, на педагогічну творчість, самостійну дослідницьку діяльність.

Концептуальними ідеями розробки програми спецкурсу є:

- практико-орієнтований підхід при формуванні інформаційної культури майбутніх учителів трудового навчання;
- компетентнісний підхід, який є джерелом інформаційного та педагогічного зростання та орієнтує майбутнього вчителя праці на саморозвиток і самовдосконалення;
- інтегрований підхід, що використовується з метою формування у студентів індустріально-педагогічного факультету системних і цілісних знань, орієнтації в сучасній освіті;
- технологічний підхід, який дозволяє забезпечити більш високу ефективність інформаційної діяльності.

При апробації спецкурсу ми керувалися особистісно зорієнтованим підходом до змісту освіти. При такому підході абсолютною цінністю є не відчужені від особи знання, а сама людина. Особистісно зорієнтований підхід забезпечував свободу вибору змісту освіти. Іншими словами, у рамках даного підходу не студент підлаштовувався під зміст освіти, а, навпаки, зміст освіти підлаштовувався під студента. При цьому малося на увазі не просто адаптація змісту освіти до індивідуальних особливостей студента, а саме кардинальна його трансформація у напрямку врахування реальних психологічних механізмів розвитку особи.

Розробляючи спецкурс, ми прагнули закласти в його зміст усі види знання в явній або непрякій формі.

Пропонований спецкурс передбачає такі організаційні форми навчальних занять, як бесіди, дискусії, лабораторні і практичні заняття, групові навчально-тренувальні ігри та ін. Враховувався

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

досвід творчої діяльності, оскільки цей компонент змісту освіти покликаний забезпечити готовність студента до пошуку вирішення нових проблем, творчого перетворення дійсності.

Спецкурс «Методика формування інформаційної культури майбутніх вчителів трудового навчання» припускає творче ставлення до засвоєння психолого-педагогічного блоку знань, творчий підхід у підготовці до лекційних, семінарських і лабораторно-практичних занять. Крім того, групові навчально-тренувальні ігри вимагали творчу імпровізацію, творчу інтерпретацію педагогічних ситуацій, сприяли розвитку уяви і фантазії.

Зміст пропонованого спецкурсу ґрунтується на підборі такого теоретичного і практичного матеріалу, який спрямований на формування позитивних оцінок, позитивного відношення і до світу, до діяльності, до оточуючих людей.

У змісті розробленого нами спецкурсу передбачається опанування теоретичною базою знань про природу і суть інформації, її основні характеристики, форми існування, про інформаційні ресурси і системи, їхні структурні особливості, а також про проблематику сучасних інформаційних технологій: збору, переробки, зберігання, пошуку, використання й розповсюдження інформації. Велика увага приділяється суспільним особистісним аспектам інформаційної культури: інформаційній політиці сучасного суспільства, правовим аспектам. До програми з інформаційної культури входили питання з документознавства, бібліотекознавства, бібліографії.

Особлива увага під час апробації спецкурсу приділяється формуванню інформаційних умінь: враховувався свідомий вибір тематики читання, його систематичність і послідовність; раціональні прийоми роботи з текстом та іншими джерелами інформації; вільне орієнтування в інформаційному просторі.

У процесі вивчення курсу передбачено формування практичних навичок:

- опрацювання раціональних прийомів пошуку необхідної для навчання літератури за допомогою бібліографічних посібників;
- використання довідково-бібліографічного апарату бібліотеки;
- орієнтація в джерелах інформації з метою максимального засвоєння і глибокого сприймання прочитаного, почутого та ін.

Спецкурс ґрунтувався на концепції «Інформаційна культура особистості», в основі якої лежить трактування людини як діючого, активно сприймаючого і виробляючого свою інформацію суб'єкта. Тому формування інформаційної культури майбутніх учителів праці і включало в себе:

- ознайомлення з основними процесами інформаційної діяльності;
- ознайомлення зі структурою інформаційних ресурсів суспільства;
- оволодіння алгоритмом пошуку документованої інформації в різних масивах і банках даних;
- вміння використовувати традиційні бібліотечно-бібліографічні та електронні інформаційно-пошукові засоби;
- формування навичок самостійної роботи з різними джерелами інформації, включаючи вміння визначати приблизний зміст документа при швидкому його перегляді, вироблення різної техніки читання тексту, вміння вибрати необхідну інформацію з тексту, систематизувати й оформляти отримані відомості, організувати особистісну інформаційну базу у вигляді бібліотек, картотек, комп'ютерних баз даних;
- вміння застосовувати інформаційні та бібліотечно-бібліографічні засоби у професійній і самоосвітній діяльності.

Пропонований спецкурс допомагав залучити студентів до специфіки вивчення основ інформаційної культури майбутніх учителів трудового навчання. Підвищення значення і цінності інформації у сучасному світі повинно враховуватись не тільки бібліотеками, бо не тільки вони впливають на молоду людину. Це стосується і вищих навчальних закладів, одним із основних завдань яких є виховання в студентів інформаційної культури – сталого прагнення до пошуку інформації, свідомого добору джерел, навичок систематизації та особистісної оцінки. Актуальним це завдання стає сьогодні тому, що воно пов'язане із розширенням впливу на молодь засобів масової комунікації. Звідси виникає потреба у свідомому формуванні інформаційної культури, тобто розуміння, спрямованого на розвиток критичного мислення, вибіркового підходу, вироблення захисного механізму до тих засобів масової комунікації, що культивують насильство, агресивність.

Пропонований спецкурс дає змогу залучити студентів до специфіки вивчення основ інформаційної культури студентів майбутніх учителів трудового навчання. У процесі

опанування курсу формувалися такі якості спеціаліста, як самостійність, відповідальність, активність, ініціативність та духовно-моральні якості.

Пропонований курс розраховано на 54 години (аудиторних занять – 36 годин, з них лекційних – 14 годин, практичних – 22 години, самостійна робота – 18 годин). Програма спецкурсу будувалася за модульно-рейтинговою системою і включала шість модулів.

У програмі визначено основне спрямування практичних занять і тематики, за допомогою якої викладач може перевірити не тільки рівень підготовки окремих студентів, а й їхні інтереси, захоплення. Практичні заняття проводились на базі університетської бібліотеки, комп'ютерних класів, місцевих масових та наукових бібліотек.

У модулі I «Інформаційна культура, її складові» наводиться визначення інформаційної культури, розкривалися її складові. Інформаційна культура вчителя праці – це складне особистісне утворення, яке забезпечує можливість інформаційної взаємодії та взаємовідношення в системі «вчитель-учень», яке характеризується здібностями використання інформаційних засобів для збирання, зберігання, переробки та використання інформації для розв'язання різних педагогічних проблем.

У модулі II «Інформаційна грамотність як професійна складова майбутнього фахівця» обґрунтовуються поняття інформаційної грамотності, інформаційні вміння-навички, які дають відомості про навколишній світ, основні вимоги, які ставляться до сучасних фахівців.

У модулі III «Інформаційна освіта вчителя праці» розглянуто актуальну проблему формування інформаційної культури вчителя праці, саме особливості та специфіку формування інформаційної культури майбутнього вчителя трудового навчання.

У модулі IV «Методи самостійної роботи з джерелом інформації. Культура розумової праці» висвітлено різні методи пошуку інформації, збереження та відтворення інформації, розкривається поняття розумової праці.

У модулі V «Структура, правила підготовки та оформлення результатів самостійної роботи студентів у ході навчальної і науково-пізнавальної діяльності» відпрацьовувалася робота з літературою, правильне замовлення та огляд літератури. Подавалися основні вимоги до обробки наукових статей та доповідей.

У модулі VI «Інформаційна культура та нові інформаційні технології» подано новітні інформаційні технології, автоматизовані інформаційні ресурси» розглядалися особливості особистісно зорієнтованого навчання, модульна та проектна технологія навчання.

Заняття в рамках спецкурсу стали своєрідною перевіркою прийомів емоційно-інтелектуального стимулювання.

Подамо коротку технологічну характеристику змісту і прийомів, які використовувалися нами при проведенні спецкурсу і які, на наш погляд, найбільш сприяють розвитку інформаційної культури майбутніх педагогів.

Специфіку змісту процесу формування інформаційної культури студентів залежно від структури інформації в найзагальнішому вигляді представлено трирівневою системою формування інформаційної культури (високий, середній, низький рівні).

Наводимо найбільш демонстративні ігри і вправи на невербальне й вербальне міжособистісне спілкування, у процесі якого відбувається формування окремих елементів інформаційної культури особистості майбутнього вчителя обслуговуючої праці.

При цьому слід зауважити, що важливо, щоб кожне заняття будувалося за принципом переходу від простого до складного.

Вправа 1. Що таке «інформаційна грамотність», «інформаційна культура»?

Цілі: дати можливість учасникам сформулювати наукове поняття «інформаційної грамотності», «екранної культури»; показати багатогранність поняття «інформаційна грамотність», «інформаційна культура».

Аналіз вправи:

- Чи досягнута мета гри.
- Активність учасників гри.
- Яким був стиль спілкування протягом усієї гри?
- Чи є для вас тема інформаційної грамотності та інформаційної культури актуальною, і якщо так, то чому?

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Вправа 2. «Емблема інформаційної культури»

Цілі: продовження роботи з визначеннями інформаційної культури; розвиток фантазії, експресивних способів самовираження.

Аналіз вправи:

- Чи досягнута мета гри?
- Які якості (ділові, особистісні і т.д.) виявлялися в ході гри і як вони вплинули на її хід?
- Наскільки методично грамотно побудована та проведена гра.

Вправа 3. «Пантоміма інформаційної грамотності»

Мета: продовження роботи з визначеннями інформаційної культури; розвиток фантазії, експресивних способів самовираження.

Аналіз вправи:

- Чи досягнута мета гри?
- Як вдало пройшла гра?

Ведучий підводить підсумки гри, зупиняється на найбільш вдалих варіантах, обговорюють їх.

Створення професіограми вчителя трудового навчання:

Вправа 4. «Який я, майбутній учитель трудового навчання?»

Мета: дати можливість студенту (майбутньому вчителю) усвідомити себе і побачити себе в майбутньому, в ролі вчителя.

Аналіз вправи:

- Чи вдалося вам на цьому занятті бути відвертими та об'єктивними?
- Чи досягнута мета?
- Наскільки були учасники гри активними та об'єктивними?

Гра: «Чарівна крамниця інформації»

Мета: дати учасникам можливість з'ясувати, яких якостей їм бракує для того, щоб вважатися справді інформаційно освіченими людьми.

Аналіз гри:

- Чи досягнута мета вправи?
- Як пройшла гра в цілому.
- Наскільки активні були учасники гри.
- Які якості притаманні інформаційно освіченій особистості?
- Які якості характерні для інформаційно необізнаної людини?
- Які умови, на ваш погляд, необхідні для формування інформаційної особистості?

Вправа 5. «Козуб»

Цілі: робота з поняттям «інформатизації» за допомогою асоціативного ряду;

- розвиток фантазії, творчого мислення.

Аналіз вправи:

- Чи досягнута мета гри.
- Що нового ви дізналися про поняття «інформація», «інформаційна грамотність» порівняно з попереднім заняттям?
- Які сторони й аспекти «Інформації», «Інформатизації», «Інформаційної грамотності», «Інформаційної компетентності» найкраще характеризують це поняття?

Підведення підсумків гри, визначення переможців.

Спецкурс також передбачає реалізацію педагогічної умови, яка забезпечує орієнтацію на особистісні якості майбутнього вчителя трудового навчання. Дотримання даної педагогічної умови забезпечує особливу атмосферу спільної роботи і самостійної діяльності студентів та організацію занять з урахуванням розвитку особистісних якостей майбутніх учителів враховуючи специфіку майбутньої діяльності. Зміст спецкурсу має бути спрямованим на посилення роботи викладача з кожним студентом, враховувати їхні особистісні характеристики, забезпечувати розкриття неповторності індивідуальних здібностей, надавати можливість саморозкриття у нових постійно змінних педагогічних ситуаціях.

Розроблений дидактичний супровід дозволяє об'єктивно оцінити ефективність процесу навчання щодо формування інформаційної культури та вирішити суперечність між постійно зростаючим інтересом майбутніх учителів до формування основних показників інформаційної

культури й невідповідними до їх запитів формами та методами фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вохрышева М. Г. Информационная культура в системе культурологического образования специалиста / М. Г. Вохрышева // Проблемы информационной культуры: сб. статей. – М., 1994. – С. 117–123.
2. Гончарова О. М. Формування основних компонентів інформаційної культури учнів при вивченні інформатики в старших класах з використанням середовища електронного підручника: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. М. Гончарова. – К., 2000. – 16 с.
3. Жалдак М. І. Вплив нової інформаційної технології на зміст освіти / М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, А.Г. Олійник, Ю.С. Рамський // Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі: збірник наукових праць. – К.: КДПІ. – 1991. – С.17–21.